

Juraj Rohoň v reflexii Ruda Brtáňa

Michal Babiak

BABIAK, M.: Juraj Rohoň in Reflection by Rudo Brtáň
SLOVENSKÁ LITERATÚRA 66, No. 5, p. 384 – 392

Key words: Juraj Rohoň (1773 – 1831), neoclassical poetry, „national apologias“, Ján Kollár: Národné spievanky/National Songs, Ján Kollár: Slávy dcera/The Daughter of Sláva, Rudo Brtáň (1907 – 1998)

The subject of the analysis is a lesser-known study by Rudo Brtáň (1907 – 1998) about Slovak classicist Juraj Rohoň (1773 – 1831), originally from the Turiec region, who spent most of his life in Low Land. The study titled *Juraj Rohoň* was published by R. Brtáň in a literature and culture magazine of Yugoslavian Slovaks called *Nový život/New Life* in 1965, which is produced in Serbia, this is why it remained less accessible and known to a significant part of Slovak literary science. Brtáň's paper has fundamental importance for understanding of J. Rohoň's life and work, his findings are confronted with several recent investigations (S. Čelovský, E. Brtáňová, M. Babiak) in the study. A significant part of Brtáň's research is focused on genealogy, where besides Rohoň's immediate relatives he tracked other notable figures of this national revivalist, intellectual and artistic family. He also describes in more detail Rohoň's main literary works: so-called apologias *Chvála Slováku/Apotheosis of Slovaks* and *Palma/A Palm Tree*, a collection of neoclassical poems *Kratochvilne zpěvy pro mládež rolnickou/Leisure Time Songs for the Farming Youth*, and also a collection of Slovak folk songs *Starodávne zpěvy lidu slovenského v Uhrách/Ancient Songs of Slovak Folk in Hungary*, which became a part of Kollár's *Národné spievanky/National Songs*. The works which defended Slovaks and Slavs earned Rohoň a place in Ján Kollár's poem *Slávy dcera/The Daughter of Sláva* – Kollár placed him alongside other authors who had published apologias in the Slavic heaven.

Kľúčové slová: Juraj Rohoň (1773 – 1831), klasicistická poézia, „národné obrany“, Ján Kollár: Národné spievanky, Rudo Brtáň (1907 – 1998)

Rudo Brtáň v rámci svojich literárnohistorických výskumov z oblasti slovenskej literatúry, ktoré neraz mali presah na južnoslovanský kontext, výrazne prispel aj k poznaniu literatúry a kultúrnej histórie v slovenskom dolnozemskom prostredí. K takýmto výskumom patrí napr. jeho štúdia o slovenskom klasicistickom básnikovi a kultúrnom dejateľovi Jurajovi Rohožnovi,¹ ktorý celý svoj tvorivý život prežil v prostredí Slovákov na území dnešnej srbskej Vojvodiny. Brtáňova práca pod názvom *Juraj Rohož* vyšla roku 1965 v časopise „pre literatúru a kultúru“ juhoslovanských Slovákov *Nový život*, ktorý vychádza od roku 1949 dodnes v Srbsku, preto zostala pre značnú časť slovenskej literárnej vedy menej dostupná a známa.² Vo svojich neskorších štúdiách a monografických prácach dával R. Brtáň osobnosť Juraja Rohoža do širšieho súvisu s problematikou slovenského klasicizmu a aj národného obrodzenia, no vzhľadom na to, že v texte z roku 1965 publikoval zásadné zistenia, daná štúdia má dodnes fundamentálny význam pre poznanie života a diela skúmaného autora.

V komplexnejšej podobe sa R. Brtáň vrátil k rohoňovskej problematike v štúdiu *Významní kultúrni dejatelia v Hložanoch v dávnej minulosti*, ktorú napísal už na sklonku života (vyšla v roku 1998, teda v roku jeho úmrtia, v zborníku *Hložany 2*, takisto mimo územia Slovenska).³ V nej do istej miery skompletizoval svoje poznatky o osobnosti Juraja Rohoža a o ďalších významných Rohožovcoch, prezentoval nové poznatky, no upozornil tiež na omyly a nepresnosti v prácach, ktoré vyšli v rozmedzí rokov 1965 – 1998, teda v čase už po vydaní jeho prvej rohoňovskej štúdie v *Novom živote*. Vzájomným porovnaním týchto dvoch textov možno ukázať na zmeny v Brtáňovom skladaní portrétu J. Rohoža.

Stručné informácie o Jurajovi Rohožovi nachádzame pred Brtáňom iba v biografickom medailóne Félixa Kutlíka, v ktorom sa uvádzajú aj dva ďalšie zdroje o Rohožovi,⁴ v stručných poznámkach Jozefa Škultétyho, ktorý cituje text listu Emila Kolényho vysvetľujúci genealogické záležitosti Rohožovcov,⁵ Ludovíta

1 Juraj Rohož (1773 – 1831) bol slovenský spisovateľ, zberateľ ľudových piesní a národný buditeľ. Narodil sa v Hornom Kalníku v Turci, študoval na lýceu v Banskej Štiavnici. Po štiavnických štúdiách prišiel na Dolnú zem; pôsobil najprv ako vychovávateľ v rodine petrovského farára a seniora Ondreja Stehla, neskôr ako učiteľ v slovenskom evanjelickom a. v. cirkevnom zbore v susednej obci Kulpín. V roku 1802 prijal post evanjelického farára v obci Hložany, od roku 1827 až do smrti bol seniorom bácko-sriemského seniorátu. Udržoval styky s Jánom Kollárom. Spolu s Pavlom Jozefom Šafárikom a Michalom Godrom založil v roku 1828 osvietensko-klasicistickú spoločnosť Societas Slavica. Literárne začal tvoriť už počas štiavnického štúdia; je autorom národných obrán *Chvála Slovákov* (1791), *Palma...* (1795) a *Probuzení národa slovenského v Uhrích...* (1815); roku 1829 mu vyšla v Pešti zbierka klasicistickej poézie *Kratochvilne zpěvy pro mládež rolnickou*. Prispieval do Palkovičovo *Týdenníka* a v rukopise mu zostal spis o dejinách hložianskej evanjelickej cirkvi. Do Kollárových *Národných spievaniek* prispel zbierkou *Starodávne zpěvy lidu slovenského v Uhrách*. Cit. podľa *Slovenský biografický slovník V. R – Š*. Martin : Matica slovenská, 1992, s. 103 – 104.

2 BRTÁŇ, Rudo: Juraj Rohož. In: *Nový život*, roč. 17, 1965, č. 1–2, s. 83 – 93.

3 BRTÁŇ, Rudo: Významní kulturní dejatelia v Hložanoch v dávnej minulosti. In: *Hložany 2*. Ed. Mr. Samuel Fekete. Hložany : Miestny odbor Matice slovenskej v Hložanoch, Miestne spoločenstvo Hložany, 1998, s. 182 – 205.

4 KUTLÍK, Félix: *Báč – Sriemski Slováci*. Nemecká Palanka : vlastným nákladom, 1888, s. 47 – 48, 54, 58. Kutlík v tomto diele ako pramene o Rohožovi uvádza: životopis: „Korouhev na Sionu“ 1879, č. 13. L. Haan: „Jena Hungarica“ 1858, s. 90 (tamže, s. 48).

5 ŠKULTÉTY, Jozef: Kratochvilne zpěvy pro mládež rolnickou. In: *Slovenské pohľady*, roč. 21, 1901, s. 279 – 280, 343 – 344.

386 V. Riznera,⁶ ako aj v odborných textoch Jaroslav Vlčka,⁷ Jana Kabelíka⁸ a Adama Vereša.⁹ Stručný prehľad tvorby a zaradenie do širšieho kontextu slovenskej klasicistickej literatúry nachádzame v *Dejinách slovenskej literatúry* od Andreja Mráza¹⁰ a takisto v kapitole Milana Pišúta v rámci jeho *Dejín slovenskej literatúry*.¹¹ Novšie výskumy poukázali na výraznejší zástoj J. Rohoňa v širšom kontexte slovenskej kultúry, aj ďalších príslušníkov jeho rodu, ktorí výrazným spôsobom kreovali slovenskú kultúru, vedu i spoločensko-politický život, a to nielen v prostredí slovenskej Dolnej zeme.

Zásadné informácie o Jurajovi Rohoňovi podáva R. Brtáň už v genealogickej rovine, keď prezentuje vlastný výskum zameraný na upresnenie dátumu Rohoňovho narodenia: „*sme nevedeli presne ani deň, ani mesiac, iba miesto Rohoňovho narodenia. Napokon sme našli dáta v svätohelenskej matrike (Baptisati str. 100). Narodil sa 15. augusta 1773 ako syn Juraja a Zuzany Rohony Madáz. Zo zápisov môžeme určiť bezpečne, že pochádzal zo sedliackej rodiny z Horného Kalníka.*“¹²

Vo svojej druhej rohoňovskej štúdií poukazuje R. Brtáň na genealogické nezrovnalosti a nejasnosti, ktoré sa vyskytli pri hesle o Jurajovi Rohoňovi v *Slovenskom biografickom slovníku*, ktorý označuje ako „*matičnú Encyklopédiu*“:¹³ „*Z toho matičná Encyklopédia spravila náramný rébus aj pri matke: ‚matka Zuzana, rod. Madázová (!), sestra N. Stehlu (!), manželka Jána Stehlu‘ a pri Jánovi Stehlovi: ‚manželka N., sestra Juraja Rohoňa‘. Encyklopédia obsahuje aj iné nepresnosti.*“¹⁴

Brtáňove genealogické poznámky sú prínosné aj v širšom kultúrnom nazeraní, keďže prinášajú rad informácií tiež o cirkevných zboroch súvisiacich s rohoňovským rodom. Ponúkajú dejinný profil evanjelických zborov v Hornom Jasene, v Necpaloch, Hornom a Dolnom Kalníku, Sklabini, Turanoch, Sučanoch atď. Brtáň tu prezentuje často zásadné informácie o rokoch založenia týchto zborov, o kostoloch, farároch, učiteľoch, systéme školstva, ako i o jednotlivých informátoroch, ktorí mu v turčianskych obciach ešte poskytli informácie o Rohoňovcoch. V tejto časti štúdie sa Brtáň opiera o prácu Jana Kabelíka *Juraj Rohonyi a jeho obrany Slovanů, zvláště Slováků*, no upozorňuje, že ani Kabelík nezistil miesta Rohoňovho školského vzdelávania pred nástupom na štiavnické lýceum. Tento problém nie je vyriešený ani v *Slovenskom biografickom slovníku*. Brtáň predkladá tri možnosti: po ukončení prvých tried cirkevnej školy v Dolnom Kalníku absolvoval Rohoň prvú triedu gymnázia asi v Necpaloch; „*druhá možnosť bola návšteva školy na nejakej zemianskej kúrii, napr. na Sklabinskom zámku (ale tam boli Révayovci už katolíci!), alebo v mestečku Sučany, Turany alebo v Martine. Tretia*

6 RIZNER, Ludovít Vladimír: *Bibliografia písomníctva slovenského*. Martin: Matica slovenská, 1932, s. 254.

7 VLČEK, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej 1-2*. Martin: KÚS, 1889 - 1890, s. 29.

8 KABELÍK, Jan: Juraj Rohonyi a jeho obrany Slovanů, zvláště Slováků. In: *Sborník filologický. Svazek VIII. Část I*, 1926, s. 104 - 147.

9 VEREŠ, Adam: *Slovenská evanjelická kresťanská cirkev augšpurského vyznania v Kráľovstve Juhooslovanskom v slove a v obrazoch*. (Báčsky) Petrovec: vl. nákladom, 1930, s. 48.

10 MRÁZ, Andrej: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava: Vydavateľstvo SAVU, 1948, s. 97 - 98, 113 - 114.

11 PIŠÚT, Milan: *Základy obrodeneckej literatúry. (Počiatky klasicizmu)*. In: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1960, s. 13 - 103.

12 Brtáň, Juraj Rohoň, c. d., s. 83.

13 *Slovenský biografický slovník. Zväzok V. R - Š*. Martin: Matica slovenská, 1992.

14 Brtáň, Významní kultúrní..., c. d., s. 183.

možnosť je, že ho domáci učiteľ alebo nejaký študent z rodiny, alebo niektorý hornojasenský či necpalský kazateľ pripravoval súkromne z latinčiny.¹⁵

Dilemu školského vzdelávania pred nástupom na štiavnické gymnázium Brtňan upresňuje v novšej štúdií, keď upozorňuje, že vychádza z Rohoňovej latinskej autobiografie, z ktorej evidentne preberá informáciu, že Rohoňa učili „v Hornom Jasene Ján Záturecký a v Necpaloch Ján Liptay“.¹⁶

V ďalšej časti podrobnejšie opisuje Rohoňovo štúdium na gymnáziu v Banskej Štiavnici. Okrem iného vyvracia Kabelíkovu tézu, že sa „v Štiavnicí vraj a vôbec na latinských školách slovenských stala čeština jazykom vyučovacím, čo vôbec nezodpovedá pravde“.¹⁷ Spomedzi štiavnických profesorov venuje Brtňan osobitnú pozornosť Martinovi Hamaliarovi (1750 – 1812) a Jánovi Severínimu (1716 – 1789), ktorí svojim slovanským a slovenským čítaním výrazne ovplyvnili Rohoňovo ideové formovanie a svetonázor. Rohoň sa inšpiroval Severínimi prednáškami z histórie a jeho dielom, a tento impulz stvárnil v národno-obrannej básni *Chvála Slováku*, ktorá vyšla tlačou v roku 1791. Brtňan poukazuje, že viacero diel z konca 18. storočia, ktoré majú obranný charakter – ako Tešlákova *Chvála jazyka slovenského* alebo oslava vznešenosti biblickej reči alebo „vôbec slovenskej“ od Jána Hrdličku, „tak aj študentská *Chvála Slováku z pera Turčana Rohoňa vyrastala z historických diel Severínho, Bela...*“¹⁸

Zaujímavé je ale Brtňanovo konštatovanie z novšej štúdie, že Rohoň vo svojej latinskej autobiografii v súvislosti so svojimi štiavnickými štúdiami „*Jána Severínho ani kazateľa Martina Hamaliara na rozdiel od Encyklopédie nespomína*“.¹⁹

V oboch svojich rohoňovských štúdiách venuje Brtňan pozornosť aj ďalším dielam J. Rohoňa tzv. obranného a angažovaného charakteru: *Palma* a *Probuzení národu slovenského v Uhrích...* „*Rohoň v Palme chválil u Slovanov a Slovákov starobytnosť, rozšírenosť, vznešenosť i dôstojnosť, úprimnosť i pohostinnosť, milovanie pokoja, udatnú bojovnosť, milovanie logiky, veršovníctva a spevu. Pred Tablicom písal o Slávii (známej už z Helmolda r. 1581.*“²⁰ Aj v súvislosti s básňou *Probuzení národu slovenského v Uhrích...* Brtňan píše, že Rohoň „*prevyšil všetkých Slovákov. Aj tu oslávil predkov a národ Slovákov v Uhrách... Volal Slovákov proti tyranovi Francúzovi, ukázal na ich lúpenie, rabovanie a ožobračovanie ľudu, zošklivil ich Slovákom.*“²¹

Následne nastolil problém datovania Rohoňovho príchodu do Báčky na Dolnej zemi: „*Nevieme ani kedy odišiel z Banskej Štiavnice, ale pravdepodobne po kratšom čase alebo najskôr r. 1792. Zastavil sa asi vo svojom rodisku a na pozvanie nejakého priateľa, spolužiaka dolnozemskeho (spomenutého Járossyho?) odišiel alebo 1791. alebo 1792. do báčskeho Petrovca, kde sa stal vychovávateľom detí tamojšieho farára Ondreja Stehlu (...). R. 1793 sa stal údajne učiteľom v Kulpíne a ostal tam 9 rokov, až do r. 1802, keď prešiel za kazateľa do Hložian.*“²²

Novšie výskumy slovenského vojvodinského historika Samuela Čelovského túto časovú postupnosť vyvracajú. S. Čelovský ako rok Rohoňovho príchodu

15 Tamže, s. 85.

16 Brtňan, Významní kultúrni..., c. d., s. 183.

17 Brtňan, Juraj Rohoň, c. d., s. 85.

18 Tamže, s. 86.

19 Brtňan, Významní kultúrni..., c. d., s. 183.

20 Tamže, s. 184.

21 Tamže.

22 Brtňan, Juraj Rohoň, c. d., s. 86.

388 do Báčky stanovuje rok 1795, teda o tri, resp. štyri roky neskôr: „Do Báčky prišiel na odporúčanie štiavnického profesora Michala Járošiho, resp. svojho priateľa a krajana Františka Jesenského z Horného Jasena, vtedy evanjelického farára v Kysáci, v auguste 1795, keď ho petrovský ev. farár Ondrej Stehlo pozval za vychovávateľa svojho syna Jána. Z Petrovca prišiel J. Rohoň za učiteľa do Kulpína 17. septembra 1796, ako o tom svedčí jeho vlastnoručná poznámka na vokátore, totiž súpise jeho príjmov...“²³

Nevedno či Brtáň poznal výsledky novších rohoňovských štúdií S. Čelovského (v prameňoch a literatúre k svojej štúdiu z roku 1998 Čelovského neuvádza), no časovú nadväznosť, ktorú stanovil S. Čelovský, preberá v novšej štúdiu a dopĺňa ju o informácie o Rohoňovom pôsobení medzi ukončením štiavnických štúdií a príchodom do Báčky: „Roku 1793 ho pozval Baltazár Čemický do Veľkých Stracín za informátora, kde mu učil dvoch mládencov Karola a Jozefa až do 15. júna 1795, keď prešiel do Báčky. Najprv pôsobil trinásť mesiacov (1795 - 1796) ako pedagóg pri seniorovi Ondrejovi Stehlovi. Až 2. septembra 1796 ho pozvala fília Kulpín za učiteľa, kde učil takmer 5 rokov, do 7. 6. 1801 ako ‚ludirector‘ (ale nie ako súkromný učiteľ v rodine Stratimirovičovcov).“²⁴

Brtáň poukázal, že počas štiavnických štúdií mal na Rohoňovo národné formovanie výrazný vplyv jeho profesor a konrektor Martin Hamaliar, ktorý bol aj „kazateľom, podnecovateľom slovenského inštitútu v Bratislave v r. 1793. a realizátorom 1803. Bol literárne činným superintendentom evanjelickým (na Sarvaši).“²⁵ S. Čelovský poukazuje, že Rohoň s Hamaliarom sa stretli aj počas jeho pôsobenia v Kulpíne, ako o tom svedčí zápisnica „z kanonickej vizitácie superintendenta banského dištriktu a vzdelaného spisovateľa Martina Hamaliara (1750 – 1812), ktorý (...) navštívil Petrovec a jeho fíliu Kulpín 29. septembra 1798 (...) J. Rohoň patril medzi vynikajúcich učiteľov a práve preto ho roku 1803 zvolili aj za dekana báčskych škôl, čím boli širšie spoločensky uznané a realizované jeho pedagogické schopnosti.“²⁶

Píšuc o období pôsobenia v Kulpíne, Brtáň sa nedopracoval k jednému pomerne zásadnému momentu života a diela J. Rohoňa, ktorý podrobne analyzuje S. Čelovský. Rohoň je totiž, spolu so Samuelom Jesenským, spoluautorom najstaršej epigrafickej pamiatky vojvodinských Slovákov z roku 1799 – textu pamätnej tabule na veži evanjelického kostola v obci Kysáč. Čelovský píše o situácii na konci 18. storočia, keď bola Európa zachvátená myšlienkami francúzskej revolúcie a napoleonských výbojov, čo rezonovalo aj v kultúrnych kruhoch slovenskej dolnozemskej inteligencie. Rohoň je autorom dvoch latinských chronostichov na kysácskej pamätnej tabuli, v ktorých sa poukazuje na dobovú situáciu: morovú epidémiu a francúzske vpády, ktoré „volali ľud do zbrane“.²⁷ Čelovský poukazuje na väzby medzi vtedajšími slovenskými dolnozemskými evanjelickými farármi

23 ČELOVSKÝ, Samuel: Slovenská ľudová škola v Kulpíne v období feudalizmu (1789 – 1848). In: *Pamätnica – Spomenica 1789 – 1989. 200 rokov školy v Kulpíne. 200 godina škole u Kulpinu*. Kulpín: Základná škola „Jana Amosa Komenského“, 1996, s. 56 – 124.

24 Brtáň, Významní kultúri..., c. d., s. 183.

25 Brtáň, Juraj Rohoň, c. d., s. 85.

26 Čelovský, Slovenská ľudová škola..., c. d., s. 65.

27 ČELOVSKÝ, Samuel: *Najstaršia epigrafická pamiatka Slovákov v Srbsku*. In: Samuel Čelovský: *Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine*. Báčsky Petrovec : Miestny odbor Matice slovenskej Báčsky Petrovec, 2010, s. 326 – 347.

a uhorskými jakobínmi, na čele s Jozefom Hajnócim, „ktorý sa stýkal aj s našimi intelektuálmi a osvietencami“²⁸ a ktorého „blízky príbuzný Samuel Hajnóci bol evanjelickým farárom v Starom Kýre (dnes Zmajevo) práve v období“²⁹ súdovania a popravy Jozefa Hajnóciho.³⁰ Rohoňov záujem o Napoleona je doložený aj svedectvom z kysáčskej fary z 22. októbra 1798, keď okrem domáceho farára Františka Jesenského práve „Juraj Rohoň a Michal Slamaj (...) diskutovali o Napoleonovi“.³¹

O Rohoňovom slobodomyselnom, osvieteniskom a liberálno-revolučnom ideovom založení, napojenom na myšlienky francúzskej revolúcie a jej heslá o slobode, rovnosti a bratstve je možné dedukovať rovnako na základe faktu, že jeho prvé pôsobisko v Báčke bolo na poste súkromného vychovávateľa v rodine petrovského farára Ondreja Stehla (1752 – 1818), ktorý bol členom slobodomurárskej lóže „Zur gekrönten Hafnung“ (Ku korunovanej nádeji) v Banskej Bystrici.³² Je pochopiteľné, že slobodomurár Stehlo by nezveril výchovu svojich synov nikomu, kto by mu nebol ideovo a filozoficky blízky.

V časti venovanej literárnej tvorbe Juraja Rohoňa postupuje Brtáň chronologicky: najprv analyzuje Rohoňove štiavnické diela – *Chválu Slováku* a po latinsky napísanú odu na profesora Michala Járošiho *Ode in honorem Michaeli Járossy* – obe z roku 1791. V súvislosti s dielami, ktoré vznikli v Báčke, venoval veľkú pozornosť tak Rohoňovej zbierke *Kratochvílne zpěvy...*, ako aj jeho zberateľskej činnosti, ktorou prispel do Kollárových *Národných spievaniek*. Rozbor zbierky *Kratochvílne zpěvy...* zrejme bol aj reakciou na spôsob nazerania na Rohoňa predtým, než on sám urobil podrobnejší výskum života a diela tohto autora. Škultéty vo svojom texte v *Slovenských pohľadoch* cituje Šafárikov list Kollárovi z roku 1827, v ktorom mu „dáva do starostlivosti“ Rohoňov rukopis uvedenej zbierky a oslovuje ho s návrhom, či by sa nedal vydať. Škultéty však hodnotil Rohoňove básne zo zbierky priľahle ako „klepanice“, s poznámkou, že „skladateľ nemal poetického nadania“.³³

Výrazne väčšej pozornosti sa *Kratochvílnym zpěvom...* nedostalo ani v *Dejinách slovenskej literatúry* – ani u A. Mráza, ani u M. Pišúta. Mráz v súvislosti s týmto dielom konštatuje, že „máme do činenia s poéziou, ktorá v reprezentatívnych svojich číslach prikláňa sa k vlastnostiam folklórnej a umelo-remeselnej (rehtorské pohrebne verše) tvorbe. Aj Rohonyi vyčerpáva repertoár didaktických rád osvieteniského vzdelanca ľudovým vrstvám, pritom je charakteristické, že má na mysli hlavne čitateľov dolnozemsých.“³⁴ Pišút sa vo svojej analýze Rohoňa venuje jeho obrannej poézii a *Kratochvílne zpěvy...* spomína iba na marginách jeho tvorby.

Oproti tomu Brtáň sa k Rohoňovým *Kratochvílnym zpěvom...* dostáva na viacerých miestach oboch svojich štúdií. Ako jeden z mála autorov zaoberajúcich sa týmto dielom poukazuje, že ide o „rolnícke idylické spevy, s hodnou dávkou

28 Tamže, s. 342.

29 Tamže.

30 Tamže.

31 Tamže.

32 Pozri JAVOR, Martin: *Slobodomurárske hnutie v českých krajinách a v Uhorsku v 18. storočí*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2009; BABIAK, Michal: Nový uhol pohľadu na naše dejiny. In: *Nový život*, roč. 63, 2011, č. 7 – 8, s. 56 – 57.

33 Škultéty, c. d., s. 280.

34 Mráz, c. d., s. 114

390 *anacreontiky a predromantizmu*.³⁵ Opísal osud vydania veršov z tejto zbierky od roku 1802, keď boli napísané, cez Šafárikovo prihovorenie sa u Kollára roku 1827 až po jej vydanie roku 1829 – dva roky pred Rohoňovou smrťou. Okrem literárno-historickej dimenzie Brtáň opisuje aj Rohoňov osvietenský estetický program, žánrové zaradenie a inšpiračné zdroje jednotlivých básní, ich prepojenie na hudobné nápevy. Čiastočne sa odvoláva na dielo Ludovíta Haana a píše, že Rohoň „ako básnik prejavil zmysel pre melódiu a rytmus, že zbieral ľudové piesne, vedel ich naspamäť už pred r. 1802, pred Tablicom a Rožnaym, Šafárikom a Kollárom, bezprostredne po Ribaym a Bartholomeidesovi, po Štefanovi Leškovi a ojedinelej ponáške Juraja Palkoviča (v) *Múze se Slovenských hor...*“³⁶ V neskoršej štúdií Brtáň ešte výraznejšie zdôrazňuje Rohoňovo úsilie o inšpiráciu slovenskou ľudovou piesňou: „Rohoň bol prvým a najuvedomejším skladateľom ohlasov a ponášok na nápevy a melódie slovenských ľudových piesní, ktorých zoznam pripojil na celé dve strany na konci zbierky.“³⁷

Z aktuálnych výskumov venovaných Jurajovi Rohoňovi možno uviesť analýzu Eriky Brtáňovej, ktorá poukazuje na staršie rezervované hodnotenia *Kratochvílnych zpěvov...*, no zároveň, podobne ako R. Brtáň, reflektuje danú zbierku v kontexte dobovej estetiky: „Hoci Rohoň nebol odchovancom zahraničnej školy, jeho zbierka *Kratochvílné zpěvy pro mládež rolnickou* vykazuje rovnako ako poézia jeho dvoch súpútnikov (Juraja Ribaya a Michala Godru – pozn. M. B.) klasicistické anacreontské črty. Motív radostnej hravosti dominuje už v názve zbierky, kde je vyznačený aj jej adresát – roľnícka mládež, čo značne ovplyvnilo poetiku piesní.“³⁸

Veľkú pozornosť venuje R. Brtáň Rohoňovmu príspevku do Kollárových *Národných spievaniék*. Upozorňuje, že Rohoň poslal v roku 1827 „*Kollárovi zbierku historických spevov, z ktorých mnohé Kollár v 1834. uverejnil. Bol to jediný prispievateľ z Dolnej zeme a z Báčskej stolice do Národných spievaniék. Názov tejto zbierky bol Starodávne zpěvy lidu Slowenského v Uhrách.*“³⁹ Brtáň označuje za Rohoňove príspevky do Kollárových *Národných spievaniék* nasledovné historické piesne: „*Kuruci v Turčanskej stolici, Kuruc při Dunaji, Kumani* (1125), *Flandra* (1154), *Rakoušané a Bavoři v Čechách* (1620), *Sobieski a Turek* (1683), *Arad* (1740), *Písň československé ze sedmileté vojny*, r. 1757.“⁴⁰

Ďalej píše, že aj keď Rohoň (ako vidno i z názvu) vystupuje ako zberateľ týchto historických piesní, niektorí bádatelia (J. Chalupecký, S. Souček, J. Kabelík) „*tvrdia, že účasť Rohoňova na zložení týchto starodávnych spevov je, nepochybná*“ a „*jenom míra její jest neurčitá*“.⁴¹ Ešte radikálnejší názor ako citovaní autori zastával A. Mráz: „Kollár v *Národných spievankách* odtlačil viacero historických básní, ktoré dostal od Rohonyiho, ktoré, pravdaže, nie sú ľudové útvory, ale v ponáškovom tóne písané pôvodné práce Rohonyiho.“⁴² Pomer medzi ľudovými

35 Brtáň, Juraj Rohoň, c. d., s. 86.

36 Tamže, s. 88.

37 Brtáň, Významní kultúrní..., c. d., s. 186.

38 Tamže, s. 107 – 108.

39 Brtáň, Juraj Rohoň, c. d., s. 86.

40 Tamže, s. 87.

41 Tamže, s. 86.

42 Mráz, c. d., s. 114.

a umelými vrstvami týchto piesní podrobne analyzoval ešte pred Brtáňom Eugen Pauliny pri editovaní *Národných spievaniek* v roku 1953.⁴³

Veľmi prínosné sú aj tie časti Brtáňových rohoňovských štúdií, kde analyzuje vznik a pôsobenie osvietensko-klasicistickej spoločnosti Societas Slavica, ktorej bol J. Rohoň spoluzakladateľom (s P. J. Šafárikom a Michalom Godrom), ako aj biografické medailóny jeho potomkov, ktorí sa sami stali významnými kultúrnymi a vedeckými pracovníkmi a národnými dejateľmi.⁴⁴

Rudo Brtáň svojou štúdiou o Jurajovi Rohoňovi z roku 1965 urobil zásadný krok k výskumu tohto menej známeho spisovateľa a národného dejateľa. Podnietil nielen záujem o jeho tvorbu, ale širšie aj o literárne a kultúrne dianie na Dolnej zemi a o ich presahy do celoslovenského kultúrneho kontextu. Návratom k rovnakej téme na sklonku života akoby obrazne uzavrel aj túto kapitolu svojej celoživotnej vedeckej fascinácie, no zároveň poskytol ďalšie podnety pre budúce výskumy.

---

43 PAULINY, Eugen: Poznámky k textom I. dielu. In: KOLLÁR Ján: *Národné spievanky*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1953, s. 711 – 774.

44 Synovia Juraj – učiteľ a Ján – evanjelický farár, člen slovenskej deputácie z roku 1842 so Slovenským prestolným prosbopisom vo Viedni; vnuk Ferdinand Rohoň, syn Jurajov – náboženský spisovateľ, hudobný skladateľ, skomponoval a roku 1876 pripravil na vydanie slovenskú partitúru k Tranovskému kancionálu; Jozef Viktor Rohoň, syn Ferdinandov – zakladateľ slovenského divadelníctva v Petrovci v roku 1866, paleontológ, lekár, univerzitný profesor na Karlovej univerzite v Prahe, o. i. publikoval prácu o histológii kopijovca/Ammphioxa, u ktorého „opísal aj črevné krvné telieska a gangliové bunky v mieche kostnatých rýb Teleostei. Tieto bunky boli po ňom nazvané Rohoňove bunky“. Cit. podľa Slovenský biografický slovník, c. d., s. 103.

392 **Literatúra**

- BABIAK, Michal: Nový uhol pohľadu na naše dejiny. In: *Nový život*, roč. 63, 2011, č. 7 – 8, s. 56 – 57.
- BRTÁŇ, Rudo: Juraj Rohoň. In: *Nový život*, roč. 17, 1965, č. 1 – 2, s. 83 – 93. (Báčsky Petrovec, Srbsko)
- BRTÁŇ, Rudo: Významní kultúrni dejatelia v Hložanoch v dávnej minulosti. In: *Hložany 2*. Ed. Mr. Samuel Fekete. Hložany : Miestny odbor Matice slovenskej v Hložanoch, Miestne spoločenstvo Hložany, 1998, s. 182 – 205.
- BRTÁŇOVÁ, Erika: Osvietenský vzdelanec Juraj Rohoň. In: *V tvorivej symbióze medzi Dolnou zemou a Slovenskom*. Nadlak : Vydavateľstvo Ivan Krasko, 2015, s. 105 – 110.
- ČELOVSKÝ, Samuel: Slovenská ľudová škola v Kulpíne v období feudalizmu (1789 – 1848). In: *Pamätnica – Spomenica 1789 – 1989. 200 rokov školy v Kulpíne. 200 godina škole u Kulpínu*. Kulpín : Základná škola „Jana Amosa Komenského“, 1996, s. 56 – 124.
- ČELOVSKÝ, Samuel: *Z kultúrnych dejín Slovákov vo Vojvodine*. Báčsky Petrovec : Miestny odbor Matice slovenskej Báčsky Petrovec, 2010.
- JAVOR, Martin: *Slobodomurárske hnutie v českých krajinách a v Uhorsku v 18. storočí*. Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2009.
- KABELÍK, Jan: Juraj Rohonyi a jeho obrany Slovanů, zvláště Slováků. In: *Sborník filologický*. Svazek VIII. Část I., 1926, s. 104 – 147.
- KUTLÍK, Félix: *Báč – Sriemski Slováci*. Nemecká Palanka : vlastným nákladom, 1888.
- MRÁZ, Andrej: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava : Vydavateľstvo SAVU, 1948, s. 97 – 98, 113 – 114.
- PAULINY, Eugen: Poznámky k textom I. dielu. In: KOLLÁR, Ján: *Národné spevanky*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1953, s. 711 – 774.
- PIŠŮT, Milan: Základy obrodeneckej literatúry. (Počiatky klasicizmu). In: *Dejiny slovenskej literatúry*. Bratislava : Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1960, s. 13 – 103.
- RIZNER, Ľudovít Vladimír: *Bibliografia písomníctva slovenského*. Martin : Matica slovenská, 1932.
- Slovenský biografický slovník V. R – Š*. Martin : Matica slovenská, 1992.
- ŠKULTÉTY, Jozef: Kratochvilne zpěvy pro mládež rolnickou. In: *Slovenské pohľady*, roč. 21, 1901, s. 279 – 280, 343 – 344.
- VEREŠ, Adam: *Slovenská evanjelická kresťanská cirkev augšpurského vyznania v Kráľovstve Juhoslovanskom v slove a v obrazoch*. (Báčsky) Petrovec : vlastným nákladom, 1930.
- VLČEK, Jaroslav: *Dejiny literatúry slovenskej 1 – 2*. Martin : KÚS, 1889 – 1890.

Doc. PhDr. Michal Babiak, CSc.
Katedra estetiky
Filozofická fakulta Univerzity
Komenského
Gondova 2
814 99 Bratislava
Slovenská republika
e-mail: babiak.m.michal@gmail.com